

Новините секогаш предизвикуваат отпор

Минатиот месец јавноста беше преокупирана со неколку најавени економски реформи кои директно влијаат врз животниот квалитет на граѓаните. Министерот за финансии Трајко Славески најави дека владата ќе ја укине можноста банките да ги гарантираат граѓанските чекови. Оваа мерка ги исплаши граѓаните. Управата за јавни приходи најави фискализирачки поход кон државните институции и кон верските заедници, што ги вознемири духовите во Црквата и Исламската верска заедница. Голем прав кренаа и

предложените промени во Законот за здравствено осигурување. Министерот за финансии минатава недела, меѓу состанокот со ММФ и службениот лет за Шпанија, одвои време да одговори на некои од прашањата што ги мачат граѓаните.

Го инициравте укинувањето на граѓанските чекови, но во јавноста се појавија реакции и од страна на граѓаните и од страна на продавачите. За граѓаните, практично заврши времето на купување без камата, а за продавачите провизијата која ја земаат банките ја јаде маржата. Каков е вашиот коментар?

Внимавајте, не се укинуваат граѓанските чекови и останува можноста да постојат стандардни чекови какви што има во сите соседни држави и во развиените земји. Кај нас се укинува гарантирањето на чековите. Банките веќе нема да бидат гаранција на чековите. Таквата гаранција е незаконска според член 22 од Законот за чек. Чековите се претворија во она што не смеат да бидат. Тие се користат како готови пари и кружат од рака на рака. На тој начин се плаќа без издавање фактури и без плаќање даноци. Ова значи и една сива емисија на пари.

Што мислите со тоа?

Народна банка на Македонија е единствената институција што може да емитира готови пари. Банките преку кредитниот потенцијал, исто така, создаваат пари. Значи, банките се партнер на Централната банка во креирањето пари. Со чековите ние сме создале еден трет систем на креирање пари, врз кој немаме контрола. Централната банка знае колку пари да отпечати, порастот на кредитите кај банките може да се контролира со разни инструменти, но нема контрола врз овој трет извор на пари. И самиот факт што сме единствена земја од поранешните социјалистички републики, кој остана со оваа практика, креирана во еден нестандартен систем кој не беше пазарен, покажа дека нешто треба да се направи.

Всушност и самиот чек, како инструмент, одамна ја загубил својата улога во пазарните економии во однос на она што некогаш бил. Се покажа дека платежните картички се далеку поефикасно и поекономично средство. Сите платежни инструменти си имаат трошок. Дури и кешот. На секој шалтер мора да се плаќа осигурување од можни кражби, додека чековите имаат трошоци околу издавањето и евиденцијата.

Што ќе се случи со чековите?

Банките може да издаваат чекови, а, бидејќи тие не се гарантирани, трговците би можеле да вршат проверка. Постојат такви примери во некои земји: продавачот завртува телефон и за пет минути има увид во салдото на оној што купува со чек. Искуството од САД, на пример, е

такво што чекот се прима единствено ако го дадете и бројот на кредитната картичка. Така ќе постои покритие доколку чекот е невалиден, а наплатата ќе се изврши од картичката. Значи, можности постојат, но дискутабилно е дали ќе заживеат чековите за вакви инстант-плаќања. Иднината на чековите е во нивното користење за плаќањето на сметките, за да не се губи време и да не се прави трошок како сега кога сметките се плаќаат по шалтерите. Со новите измени на Законот за поштенските услуги им се наложува на носителите на прометот во оваа дејност да обезбедат и подигање на поштата, односно повторно да заживеат поштенските сандачиња. Ова се друг вид трансакции, поинакви од оние што ги нарекуваме инстант, а што се вршат на самото место. Ова се трансакции каде што давателот на услугата се јавува како кредитор. Во практиката ова би изгледало вака: добивате сметка, на пример за мобилен телефон, пишувате чек и во пликот кое ви е доставено со самата сметка, го ставате чекот и потоа ги уфрлате во обезбеденото поштенско сандаче. Ако има проблеми со чекот, услугата понатаму нема да ви биде одобрена. Верувам дека толку бргу ќе одиме напред во оваа сфера, што од идната година банките ќе воведат услуга да може да се плаќа сметка по мобилен телефон. Практично, мобилниот телефон ќе ја замени платежната картичка, особено за помалите плаќања и за помладата популација. Ќе се испрати СМС и пари од сметка ќе се симнуваат со кодови со кои располагате и тоа со сигурност која не е помала од плаќање кеш или со платежна картичка.

Зошто граѓаните и фирмите реагираат на овие промени?

Мислам дека набргу ќе стивнат реакциите за укинувањето на гарантираните граѓански чекови. Реакции има секогаш кога нешто е ново. А тука има и нечии интереси. Во цената на производите имаше скриен трошок за чековите. Никој ништо бадијала не дава.

Законска обврска е на оние места каде што се врши готовинско плаќање да има можност и за плаќање со платежни картички. Трговците што истакнале двојни цени, една за со платежна, а друга за без платежна картичка, се предупредени од банките дека ќе им бидат одземени читачите на платежни картички кои се сопственост на банките, а кои тие ги добиле бесплатно.

Се добива впечаток дека фискализацијата главно се спроведува во Скопје и дека во помалите места и населби нема фискални апарати. Какви се Вашите сознанија и што велат инспекторите? До каде е фискализацијата на верските заедници?

Постои константна акција од страна на Управата за јавни приходи. Почна фискализацијата на јавниот сектор, здравството, како и во МВР каде што граѓаните вршат уплати, а не добиваат фискална сметка. УЈП работи според акциски план и со текот на времето ќе дојдеме до целосна фискализација, секаде каде што се врши готовинско плаќање. Тука законот е јасен. И верските заедници имаат некои дополнителни дејности и остваруваат приходи на чиста комерцијална основа, па не е спорно дека еден ден тие делови ќе се фискализираат.

Најавениот нов начин за пресметување на придонесот за здравствено осигурување ја разбранува јавноста. Кои всушност се новите промени и како тие ќе се одразат врз стопанството?

Познато е дека придонесот за пензиско и инвалидските примања се плаќа на реалната плата, но кај пониските примања има една основица, што е 65 отсто од просечната плата. Така, државата гарантира минимална пензија. Во спротивно луѓето ќе имаат помала пензија од социјална помош. Кај здравствениот придонес не е така. За здравствениот придонес постои друг систем на пресметки кој е многу комплициран. Има претпријатија од текстилната индустрија кои плаќаат здравствен придонес од по двесте денари. ММФ инсистира, за тоа се

зборуваше неколку години, да има усогласување меѓу основицата за пензиско и за здравствено осигурување. Но, со оглед на сознанијата дека ваквата одлука значително би ги погодила фирмите кои вработуваат многу луѓе, како текстилната и кожарската индустрија, изминативе десетина дена потрошивме многу енергија за наоѓање најадекватно решение, прифатливо и за работодавците и за ММФ. Дојдовме до заклучок дека ако како основица во пресметките земеме 65 отсто од просечната плата, како што е кај пензискиот придонес, тоа може да ја јакне сивата економија. Во тој случај, оние што ги пријавиле вработените ќе престанат да им плаќаат придонеси, а може да има и отпуштања. Законот за измени на Законот за здравствено осигурување веќе е во парламентот, но планираме негова мала корекција. Се предвидува од први јули, за плата од јуни основицата да не биде 65 отсто, туку 50 отсто од просечната плата. Но, ова ќе биде еден преоден период, бидејќи, сепак, основицата треба да биде 65 отсто од најниската плата.

Продолжува денационализацијата

Зошто се продолжува рокот за поднесување документи за денационализација и од кога точно можеме да го очекуваме продолжувањето?

Им даваме уште една можност на лицата што досега од различни причини не поднеле барање за денационализација. По стапување во сила на овие измени, тоа ќе може да се реализира до крајот на 2007 година во управна постапка. По 31 декември оваа година ќе престане правото за поднесување барање за денационализација.

За скратено работно време, скратени придонеси

Кога точно можеме да ги очекуваме законски измени со кои работодавачите ќе се ослободат од одредени давачки за работниците ангажирани на скратено работно време?

Сега работодавците се обврзани да плаќаат придонес за здравствено осигурување. Сметам дека ова ги зголемува трошоците за работна сила кај овој тип работни ангажмани, кои по самата природа се пофлексибилни. Ова го попречува вработувањето на лица на кои најмногу би им користело, на пример, млади на кои им е потребно стекнување работни навики и искуство, потоа на сопружници со обврски во домот. Овие категории можат најчесто да обезбедат здравствено осигурување по друга основа и вработувањето им претставува примарна потреба. Затоа, најдоцна до мај владата ќе предложи соодветни законски измени за укинување на обврската за задолжително здравствено осигурување за работа со скратено работно време. Очекувам со оваа мерка соодветно да се намали и бројот на непријавени лица што работат во претпријатијата.

Оправдан е надоместокот за министрите од странство

Најавивте дека владата дополнително ќе ја определи висината на трошоците на министрите што имаат имот во странство. Имате ли процени колкави средства се во прашање?

Законот за извршување на буџетот дава можност за надомест на трошоци за одржување на имот во странство за членови на влада и други именувани лица кои пред стапување на функција живееле во странство. Владата нема дилеми во оправданоста на овој надомест. Работиме на донесување одлука со која поблиску ќе се регулира основицата и висината на надоместокот. До сега нема никакви исплати. Очекувам оваа одлука да се донесе скоро и за тоа јавноста ќе биде благовремено известена.